

11.2.2016

Eduskunnan talousvaliokunnalle

U 25/2015 vp Valtioneuvoston kirjelmä eduskunnalle ehdotuksista Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiiveiksi (digitaaliset sopimukset)

Kuluttajaliitto - Konsumentförbundet ry:n lausunto otsikkoasiassa on jaettu Valtioneuvoston kirjelmän ja direktiiviehdotuksen mukaisesti tavarankäytön verkkokauppaa ja muuta etämyyntiä sekä digitaalisen sisällön toimittamista koskeviin osioihin.

Suomessa on viime aikoina pyritty sääntelyn selkiyttämiseen ja tarpeettoman sääntelyn purkamiseen. Kuluttajaliitto katsoo, että esitetyt direktiivit ovat vastoin näitä pyrkimyksiä. Pitää esimerkiksi harkita tarkkaan onko erillinen digitaalisia sisältöjä koskeva sääntely tarpeen vai olisiko selkeämpää mukauttaa tavarankäytön verkkokauppaa koskevaa sääntelyä siten, että se soveltuisi myös digitaalisten sisältöjen kauppaan. Harkinnassa on huomioitava se, että huomattavassa osassa tavaroista sisältää nykyisin ohjelmistoja ja muuta digitaalista sisältöä ja että tavaroita myydessä myydään niiden ohella myös digitaalisia sisältöjä.

Tavarankäyttö

Yleistä

Direktiivin tarkoituksena on tässä vaiheessa eriyttää lainsäädäntö sen mukaan ostaako kuluttaja tavarankäytön ns. kivijalkakaupasta vai verkkokaupasta. Etämyynnin ja kivijalkakaupan eriyttäminen on ainakin suomalaisen kuluttajan kannalta keinotekoisia, sillä moni kuluttaja esimerkiksi tilaa tuotteen netistä, mutta noutaa sen liikkeen myymälästä, jossa myös hoitaa mahdolliset reklamaatioasiat. Tietoyhteiskuntaa siirtyminen tuo yhä uusia kaupankäyntitapoja eikä ole järkevää rakentaa eri lainsäädäntöä kaikille ostotapavaihtoehdoille.

Kuluttajan ja koko yhteiskunnan kannalta lainsäädännön tulee olla johdonmukaista ja mahdollisimman yksiselitteistä. Suomalainen kuluttajansuojalainsäädäntö viranomaisineen ja riidanratkaisuelimineen on tehokas ja toimiva. Ongelmat kuluttajansuojassa johtuvat pääosin siitä, etteivät kuluttajat ja elinkeinonharjoittajat tunne lainsäädäntöä eivätkä osaa sitä soveltaa. Lainsäädännön monimutkaistaminen vaikeuttaa entisestään markkinaosapuolten asemaa ja lisää viranomaistyötä ja sitä kautta myös yhteiskunnan kustannuksia. Lisäksi lainsäädännön eriyttämisellä on vaikutusta kilpailuneutraaliteettiin.

11.2.2016

Direktiiviehdotukset ovat täysharmonisoituja, joka tarkoittaa sitä, ettei kansallisesti ole mahdollista ottaa huomioon niitä erityistarpeita tai hyviä käytäntöjä, joita on aikaisemmin noudatettu. Kuluttajaliiton käsityksen mukaan tämä sääntely tulee johtamaan siihen, että myös kivijalkakauppaa koskevat kansalliset lainsäädännöt tullaan tulevaisuudessa yhtenäistämään vastamaan nyt esillä olevan direktiivin säännöksiä. Tämä merkitsisi kuluttajansuojan tason merkittävää alenemista mutta hankaloittaisi myös elinkeinonharjoittajan asemaa.

Kuluttajan oikeudet ja määräajat

Kuluttajansuojalaki on yleislaki, joka koskee kaikkea kulutustavaran kauppaa ml. kestokulutushyödykkeet, taloelementit ja autot. Kivijalkakaupasta ostettaessa nykyinen lainsäädäntö olisi direktiivin voimaantulon jälkeen edelleen voimassa. Nykyisen lain mukaan kuluttajan on reklamoitava tavaran virheestä kohtuullisessa ajassa, elinkeinonharjoittajan valmistusvirheestä aiheutuvalle vastuulle ei ole aikarajaa (edes elinkeinonharjoittajien välisessä kaupassa) ja kaupan purkaminen tavaran virheen vuoksi edellyttää, että virhe ei ole vähäinen. Kuluttajariitalautakunnan ratkaisukäytännön mukaan esimerkiksi television, matkapuhelimen ja tietokoneen odotettavissa kestoajat ovat 3–4 vuotta. Ero direktiivin kahden vuoden kestoikään on merkittävä. Direktiivin mukaan verkkokaupasta ostetun tavaran (auton, television tai kännykän) kestoikä on rajattu kahteen vuoteen, jonka jälkeen myyjä on vastuusta vapaa vaikka kyseessä olisi valmistusvirhe.

Direktiiviehdotuksessa esitetään, että myyjän käännetty todistustaakka siitä, että virhe on johtunut tapaturmasta, käyttövirheestä tai muusta kuluttajan puolella olevasta syystä, pitenee kuudesta kuukaudesta kahteen vuoteen. Käytännössä tämä tekisi kaikista korkeintaan kahden vuoden takuista lainvastaisia, koska ne eivät tarjoaisi enää lisäetuja lain mukaiseen virhevastuuseen verrattuna.

Kuluttajan ei vastaavasti tarvitsisi edes reklamoida virheestä ennen kuin kahden vuoden määräajassa. Vaikka kyseessä onkin periaatteessa parannus kuluttajan asemaan, käytännössä Kuluttajaliitto epäilee muutoksen heikentävän kuluttajan asemaa. Reklamaation viivästyessä asioiden selvittäminen vaikeutuu, pahimmillaan kuluttaja ei voi enää osoittaa virheen olemassaoloa.

Virhevastuun osalta Kuluttajaliitto katsoo, että kuluttajalle ehdotettu oikeus valita oikaistaanko virhe korjaamalla tavara vai vaihtamalla se virheettömään parantaa kuluttajan asemaa. Kaupan purun osalta kuluttajalle tulisi uusia oikeuksia: oikeus purkaa kauppa myös tavaran vähäisen virheen vuoksi sekä oikeus saada takaisin maksamansa kauppahinta kokonaisuudessaan, kun kauppa puretaan – kuluttajan saamaa käyttöhyötyä ei enää vähennettäisi palautettavasta kauppahinnasta. Sinänsä muutokset parantaisivat kuluttajan asemaa merkittävästi, mutta mahdollistaisivat myös kuluttajan perusteettoman hyötymisen.

Lisäksi direktiivi antaa mahdollisuuden olla maksamatta kauppahintaa, kunnes myyjä korjannut tavaran. Etäkaupassa vain harvoin voi edes syntyä tilannetta, jossa ostaja voisi saada tavaran hallintaansa maksamatta kauppahintaa, koska tavara maksetaan jo tilattaessa. Kahden vuoden kestoajaksi etäkaupassa voi merkitä myös sitä, että kuluttajien kiinnostus ostaa kestokulutushyödykkeitä etäkaupasta vähenee.

Takuut ja aikaisemman myyntiportaan vastuu

11.2.2016

Kuluttajansuojalaissa kuluttajalla on mahdollisuus valita, kohdistaa vaatimuksen tavarantoimittajan virheestä myyjään vai maahantuojaan. Direktiiviehdotuksen mukaan etämyynnissä kuluttaja ei enää voisi esittää vaatimusta muulle kuin tavarantoimittajalle. Direktiiviehdotuksesta ei selviä voiko kansallisesti säätää enää aiemman myyntipiirittämisen vastuuta. Mikäli vastuu rajoittuisi vain myyjään, suomalainen kuluttajansuoja heikkenisi merkittävästi ja saattaisi vaikuttaa myös myyjäliikkeen valintaan. Pieni nettikauppa olisi kuluttajan kannalta riskialtis, kun iso ja vakavarainen toimija turvallisempi vaihtoehto. Myyjäliikkeen konkurssitilanteessa kuluttajan oikeusasema olisi siis riippuvainen siitä, onko ostanut tavarantoimittajan verkkokaupasta vai kivijalkakaupasta.

Yhteenvedo tavarantoimittajan etäkauppaa koskevista esityksistä

Kuluttajaliitto - Konsumentförbundet ry yhtyy lausunnossaan valtioneuvoston kantaan ja siinä esitettyihin huolenaiheisiin. Esityksessä on kuluttajan oikeusturvaan sekä huononnuksia että joitakin parannuksia, mutta kokonaisuutena arvioiden direktiiviesitys ei Kuluttajaliiton näkemyksen mukaan rohkaise kuluttajia lisäämään omaa etäostamista vaan päinvastoin herättää turvattomuutta sekä lisää epäselvyyttä oikeuksista ja velvollisuuksista. Direktiiviehdotus on myös omiaan hajottamaan sopimusoikeuden kokonaisuutta ja eriyttämään kuluttajaoikeutta muusta sopimusoikeudesta, mikä lisää oikeudellista epävarmuutta.

Digitaalinen sisältö

Digitaalisen sisällön kaupasta ei tällä hetkellä ole erityissääntelyä, vaan siihen sovelletaan yleistä kuluttajansuojaa ja sopimusoikeutta koskevaa lainsäädäntöä sekä yleisiä sopimusoikeudellisia periaatteita. Kuluttajaliitto katsoo, että digitaalisen sisällön kaupan sääntely selkiyttää tilannetta ja antaa mahdollisuuden parantaa kuluttajien asemaa.

Soveltamisala

Soveltamisalan osalta Kuluttajaliitto yhtyy valtioneuvoston huoleen siitä, että on epäselvää mitkä kaikki palvelut tulisivat digitaalista sisältöä koskevan direktiiviehdotuksen soveltamisalaan. Toisaalta Kuluttajaliitto pitää erittäin hyvänä sitä, että direktiivin soveltamisalaan kuuluviksi esitetään myös sopimuksia, joissa kuluttaja antaa vastikkeeksi rahan sijasta henkilö- tai muita tietojaan.

Kuluttajan oikeudet

Kuluttajaliitto on samaa mieltä valtioneuvoston kanssa siitä, että kuluttajalla pitäisi olla käytössään myös muita oikeussuojakeinoja kuin sopimuksen välitön purkaminen, jos digitaalisen sisällön toimittamisen viivästyy.

Kuluttajaliitto pitää samoilla perusteilla kuin tavaroiden kaupan osalta digitaalista sisältöä koskevien sopimusten osalta erittäin ongelmallisena sitä, että kuluttajalla ei olisi velvollisuutta reklamoida virheestä kohtuullisessa ajassa virheen havaitsemisesta.

Pitkäkestoisten sopimusten muuttaminen ja irtisanominen

Kuluttajaliitto on valtioneuvoston kanssa siitä, että digitaalisen sisällön muuttamista ja pitkäkestoisia sopimuksia koskevat direktiiviehdotuksen säännökset, jotka poikkeavat nykyisin sovellettavista sopimusoikeuden yleisistä peri-

11.2.2016

aatteista ja kuluttajansuojalain säännöksistä, heikentävä kuluttajien asemaa. Valtioneuvoston kannasta poiketen Kuluttajaliitto pitää kuitenkin perusteltuna sitä, että pitkäkestoisten määräaikaisten digitaalisen sisällön toimittamista koskevien sopimusten kestoa rajoitetaan. Tällä hetkellä Suomessa on säädetty enimmäiskesto esimerkiksi viestintäpalveluja koskeville sopimuksille. Sinänsä sääntely voitaisiin toteuttaa selkeämmin kuin direktiiviehdotuksen mukaisella kuluttajan oikeudella irtisanoa määräaikainen sopimus vuoden jälkeen esimerkiksi säätämällä määräaikaisen sopimuksen kestolle selkeä enimmäisaika.

Kuluttajaliitto – Konsumentförbundet ry

Tuula Sario
johtava lakimies
puh. 0400-721 252
sähköposti: tuula.sario@kuluttajaliitto.fi